

רפואה משלימה/ הרב גבריאל גולדמן והרב מנחם בורשטיין

המאמר לקוח מתוך ספר פוע"ה כרך שני – פוריות, לפרטים נוספים ולרכישת הספר, לחץ כאן

בשנים האחרונות התרבו הפניות לרפואה המשלימה, ואף קופות החולים מפעילות מרפאות העוסקות בתחום זה.

הרפואה המשלימה מדגישה את ההסתכלות הכוללת (הוליסטית). היא מביטה על האדם כמכלול שלם ולא מתמקדת רק בבעיה הרפואית. שאיפתם של העוסקים בתחום היא לרפא את האדם ולא רק את המחלה. גם אם הדרכים שבהן הרפואה המשלימה משתמשת אינן מוגדרות מבחינה רפואית, וגם אם קשה למדוד אותן בכלים מדעיים מקובלים, מתברר שבמבחן התוצאה תיתכן בה תועלת רבה.

הרפואה המשלימה כשמה כן היא - היא יכולה להשלים את הרפואה הקונבנציונלית, אך במקרים רבים אינה יכולה לשמש לה תחליף, ובייחוד במקרים של צורך בטיפול דחוף או ממוקד. שילוב נכון בין רפואה קונבנציונלית ממוקדת לבין רפואה משלימה כוללת הוא הדרך המומלצת.

הרפואה הרגילה פותרת בעיות על ידי תרופות שנוסו פעמים רבות על בני אדם רבים. לכן יותר קל להשליך מאדם אחד על אדם אחר. העובדה שתרופות כאלה בדוקות ואמינות מאפשרת את השימוש בהן גם במקרים או בזמנים שיש בהם שאלה הלכתית¹. לעומת זאת, הרפואה המשלימה מתאימה את הטיפול לכל אדם ואדם; היא אינה מתמקדת בדרך כלל במחלה אלא באה לחזק את הגוף בכלל ולהאיץ את יכולת הריפוי העצמית שלו, כדי שהאדם יוכל להתגבר על המחלה.

אחת הבעיות המשמעותיות ביחס לרפואה המשלימה, העשויה לגרום גם לשאלות הלכתיות, היא העובדה שהכללים משתנים מאדם לאדם וממקרה למקרה, כיוון שהרפואה המשלימה מסתמכת על אבחון כולל רחב ביותר, ובהתאם לכך גם סוג הטיפול משתנה מאוד². כיוון שיש ויטמינים ותוספי תזונה המומלצים גם על ידי הרפואה הקונבנציונלית, כמועילים או לפחות כאלה שלא עלולים להזיק, יותר קל להיעזר בהם. לעומת זאת, יש תוספי מזון מורכבים הדורשים בירור מעמיק יותר, ואפשר לקיים בירור כזה עם רופא המשפחה.

אי אפשר להתעלם מהעובדה שיש בין המרפאים הטובים, המקצועיים והישרים גם שרלטנים, דבר שעלול להוציא שם רע בטעות על התחום כולו. יש ביניהם היודעים לעצמם שאינם מטפלים אלא הם מספקים אשליה כזאת לפונים אליהם עבור בצע כסף, ויש שחושבים בתמימותם שהם יכולים לטפל אך למעשה אין בידם כלים ואמצעים לסייע. לרוב האנשים קשה מאוד להבחין בין מטפל ראוי למי שאינו ראוי. לכן יש לברר היטב לפני פנייה למטפל כזה, מיהו ומה הכשרתו. כדאי גם לקבל המלצות מאנשים שטופלו בהצלחה על ידי המטפל, להתייעץ עם רופא המשפחה, וכיוצא בזה.

שימוש ברפואות הומאופטיות

¹ ראה פירוש המשניות לרמב"ם, יומא, פרק ח, ד. ערוך השלחן, אורח חיים, סימן שא, פ.

² הערת פרופ' רפי קרטו (בפגישתו עם רבני פוע"ה, תמוז תשס"א) - זו גם אחת הסיבות לקושי האובייקטיבי בקיום מחקרים ברפואה משלימה, מפני שבטיפול משלים כמות המשתנים המשפיעים על תוצאת הטיפול רבה מאוד לעומת הטיפול הקונבנציונלי. בעיה שנייה היא ששום חברת תרופות לא תממן מחקר כזה.

א. מותר להיעזר בתרופות הומאופטיות אף על פי שיש מחלוקת האם הן מסייעות אם לאו, וכן בשאר סוגי תרופות שלא הוכח מבחינה מדעית שהן מסייעות לריפוי³, ויש מי שהורה לאסור בזה⁴.

שבת

ב. אדם הנוטל ויטמינים כדי לחזק את עצמו, יש דעות שונות לגבי היתר נטילתם בשבת. יש מי שכתב לאסור משום שהם בכלל תרופות רגילות שאסור לנטלן בשבת⁵. אך למעשה יש להתיר כיוון שרוב העולם רגילים להשתמש בהם גם אם אינם חולים, ולכן הם נחשבים למאכל בריאים⁶. ויש מתירים כיוון שאינם מרפאים את הגוף אלא מחזקים אותו מעט מעט⁷.

ג. גם לפי הדעות האוסרות, מעוברת הצריכה ליטול ויטמינים כדי למנוע נזק לבריאותה שלה או של הוולד, מותר לה ליטלם בשבת, אם אינה יכולה ליטלם לפני השבת ולאחריה⁸.

כשרות

ד. מותר לחולה שאין בו סכנה ליטול תרופה הומאופטית שלא ידוע אם היא כשרה⁹. הטעם: בדרך כלל הרכיב שעלול להיות בעייתי מבחינת כשרות מדולל מאוד ומתבטל מבחינה הלכתית; התרופה נלקחת שלא כדרך הנאתה דהיינו בבליעה; בדרך כלל האיסור נותן טעם לפגם.

פסח

הרבנות של קופת חולים כללית והבדצ"ים השונים מפרסמים בכל שנה רשימות של תרופות כשרות לפסח. בנספח לרשימות אלו מתפרסמת גם רשימה של תרופות לא קונבנציונליות והומאופטיות כשרות לפסח.

ה. אם יש טעם בתרופה ויש בה חשש חמץ, יש להחמיר לגבי נטילתה בפסח¹⁰.

ו. תרופה שאין בה טעם, מותר לחולה שאין בו סכנה ליטול אותה אף על פי שיש בה חשש תערובת חמץ¹¹.

³ שו"ת מנחת יצחק, חלק ח, סימן סח. שו"ת עשה לך רב, חלק ה, סימן יג, המצוטט כאן. שו"ת משנה הלכות, חלק י, סימן קיב. שו"ת שבט הלוי, חלק ה, סימן נה. שו"ת במראה הבזק, חלק ה, סימן סט.

⁴ הרב משה דוד טנדלר בשם חותנו הרב משה פיינשטיין, דבריו הובאו בהמאור, גיליון רעב, שבט-אדר תשמ"ג, עמ' 34.

⁵ הרב שלמה זלמן אויערבאך, מנחת שלמה, תנינא (ב-ג), סימן ס, אות טז, אך התיר לאדם שעלול ליפול למשכב אם לא יטול אותם. מקור האיסור לנטילת תרופות בשבת הוא במשנה שבת, פרק יד, ג (קט, ב), ובשלחן ערוך, אורח חיים, סימן שכח, לז.

⁶ שו"ת ציץ אליעזר, חלק יד, סימן נ.

⁷ שו"ת אגרות משה, אורח חיים, חלק ג, סימן נד.

⁸ שמירת שבת כהלכתה, פרק לו, א. שלחן שלמה, ערכי רפואה, חלק ב, עמ' ריד.

⁹ שו"ת מנחת יצחק, שם. שו"ת בצל החכמה, חלק ד, סימן קעד. שו"ת עשה לך רב, שם. שו"ת משנה הלכות, שם, סימן קי, והוסיף שמוטב ליטול תרופה שאין בה טעם. שו"ת שבט הלוי, שם. שו"ת במראה הבזק, שם.

ויטמינים ותוספי מזון אפשר למצוא ביתר קלות עם סימון כשרות. בכל אופן, כשמדובר בתוסף שאין בו טעם אפשר להקל ביתר פשטות מאשר בתרופות הומאופטיות שלרוב יש להן טעם.

¹⁰ שו"ת מנחת יצחק, שם. שו"ת בצל החכמה, שם. שו"ת עשה לך רב, שם, אך התיר בתרופות שאין צורך לבלוע אותן אלא די לשים אותן על הלשון. שו"ת משנה הלכות, שם.

¹¹ שו"ת מנחת שלמה, חלק א, סימן יז. שו"ת ציץ אליעזר, חלק י, סימן כה, פרק כ. שו"ת יחיה דעת, חלק ב, סימן ס.

ז. תרופה שלא נמצאת ברשימת התרופות הכשרות לפסח, ויש בה טעם, ויש צורך חשוב לבלוע אותה, מותר לחולה שאין בו סכנה להכניס אותה לתוך קפסולה כשרה ריקה שאפשר לרוכשה בבתי המרקחת, ולבלוע אותה¹².

מדיניות מכון פוע"ה בקשר לרפואה משלימה

במסגרת עבודת מכון פועה בכלל ובמפגש עם זוגות עם בעיות פוריות בפרט, עלתה השאלה העקרונית האם נכון ועד כמה אפשר להיעזר ברפואה המשלימה לסוגיה השונים.

לאחר בחינה זהירה והתייעצות עם מומחים בתחומים השונים של הרפואה המשלימה אימצנו את ההמלצה שקיבלנו בזמנו מפרופ' רפי קרסו¹³: אין לפסול את הרפואה המשלימה, אך כמובן יש להמשיך ולטפל ברפואה הרגילה. השילוב הנכון בין הרפואה הרגילה והרפואה המשלימה עשוי לאפשר את קבלת היתרונות המיוחדים שיש בכל אחת מהן.

המלצה זו נתקבלה גם בעקבות הניסיון שהצטבר במשך השנים וההתרשמות מזוגות רבים שהצליחו להיעזר ברפואה המשלימה, כגון: תזונה מכוונת לשחלות פוליציסטיות, דיקור סיני לסידור מחזור, ורפלקסולוגיה לזירוז לידה¹⁴. בהתאם לכך מכון פוע"ה מכוון את הזוגות לאפשרויות השונות ומציע להיעזר באמצעים כאלה על פי מצבם האישי של בני הזוג, באופן המאפשר שילוב נכון של הרפואה הרגילה עם הרפואה המשלימה¹⁵.

¹² ראה שו"ת מנחת שלמה תנינא (ב-ג), סימן סה.

¹³ מייסד תחום מרפאות הכאב בארץ; יו"ר האגודה הישראלית להיפנוזה קלינית ומחקרית; מחלוצי רפואת עיכוב תהליכי ההזדקנות בישראל; לשעבר מנהל המחלקה הנוירולוגית, וכיום מנהל המרפאה לרפואה משלימה במרכז הרפואי הלל יפה.

¹⁴ ציון דוגמאות אלו לא בא לתת ציון או המלצה לטיפולים מסוימים במצבים כאלו או במצבים אחרים, אלא רק לציין מקצת מן האפשרויות להיעזר ברפואה המשלימה.

¹⁵ מכון פוע"ה מקבל פניות רבות מאנשי רפואה משלימה המבקשים שנמליץ על הטיפולים ועל תוספי המזון שלהם. כאשר מדובר בתוסף תזונה, אנו בודקים תחילה האם התוסף שהם ממליצים עליו אושר על ידי משרד הבריאות. בכל מקרה אנו מבקשים שהמטפלים יעניקו את הטיפול המשלים או ייתנו את תוסף התזונה לקבוצת בדיקה גדולה ללא רווח, ואם מתוך הכרת התיק של הזוגות אנו מתרשמים שלטיפול המשלים או לתוסף התזונה הייתה השפעה חיובית על מספר גבוה של זוגות, רק אז אנו מוכנים להמליץ על הטיפול המשלים או על תוסף התזונה, מתוך ידיעה ברורה שאין לכך גיבוי מדעי.